

УДК 65.012.8.631.11

Грибіненко О.М.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємства
Національного гірничого університету***Шагоян С.М.***асистент кафедри економіки підприємства
Національного гірничого університету*

СУТНІСТЬ ТА ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті досліджено суть поняття «економічна безпека підприємства». Наведено схему механізму забезпечення економічної безпеки підприємства. Розкрито особливості забезпечення економічної безпеки підприємства, зокрема її методи та напрями.

Ключові слова: підприємство, економічна безпека підприємства, формування економічної безпеки, механізм забезпечення економічної безпеки, шляхи забезпечення економічної безпеки.

Грибиненко О.Н., Шагоян С.Н. СУЩНОСТЬ И ПУТИ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье исследованы суть понятия «экономическая безопасность предприятия». Приведена схема механизма обеспечения экономической безопасности предприятия. Раскрыты особенности обеспечения экономической безопасности предприятия, в частности ее методы и направления.

Ключевые слова: предприятие, экономическая безопасность предприятия, формирования экономической безопасности, механизм обеспечения экономической безопасности, пути обеспечения экономической безопасности.

Grybinenko O.M., Shagoyan S.M. NATURE AND ENSURING BY ECONOMIC SECURITY

In the article the essence of the concept of economic security. This scheme mechanism to ensure economic security. The features ensuring economic security, including its methods and directions.

Keywords: enterprise, economic security, economic security formation mechanism of economic security by ensuring economic security.

Постановка проблеми. На сьогодні, коли підприємства функціонують у мінливому та невизначеному зовнішньому середовищі, все більшої актуальності набуває дослідження процесу формування та забезпечення економічної безпеки підприємства. Крім цього, здатність підприємства реагувати на потенційні загрози, забезпечувати стабільний рівень своєї діяльності та сформуванню власну економічну безпеку, дає змогу забезпечити стабільний рівень національної економічної безпеки та стабільне економічне зростання країни загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження економічної безпеки підприємства здійснювали такі науковці: Т. Гладченко [1], Т. Гордієнко [8], А. Заїчковський [2], Т. Іванюта [2], Г. Козаченко [3], В. Малащенко [4], Д. Никифорчук [5], С. Ніколаюк [5], О. Орлик [6], В. Пономарьов [3], Т. Соколенко [7], В. Третяк [8], І. Троць [9], Л. Шваб [10], Л. Юрович [11].

Незважаючи на достатню велику кількість досліджень цієї проблематики, на сьогодні подальші дослідження полягають у поглибленні теоретично-практичних особливостей формування економічної безпеки підприємства.

Постановка завдання. Головною метою нашої статті є розкриття сутності економічної безпеки та визначення шляхів її забезпечення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічна безпека характеризується подвійним характером, оскільки, по-перше, дозволяє забезпечити власну діяльність, а по-друге, вона є структурним елементом економічної безпеки на вищому рівні.

Вперше термін «економічна безпека» був застосований Ф. Рузвельтом у програмах виходу з Великої депресії 1933–1937 рр. Але потрібно зазначити, що приблизно в той же період ця категорія була складовою програм соціально-економічних перетворень демократичної партії США [8, с. 6].

Проаналізувавши наукову літературу щодо цієї теми, можна стверджувати, що нині існує доволі велика кількість визначень сутності поняття «економічна безпека підприємства». Наприклад, деякі науковці розкривають таке поняття з погляду стану економічної системи, що дає змогу їй інтенсивно та дієво розвиватися, водночас розв'язуючи важливі соціально-економічні проблеми. Інші науковці розкривають поняття з погляду стану захисту підприємства від негативних зовнішніх і внутрішніх факторів, за умови, що підприємство спроможне відтворювати або реалізовувати свої комерційні інтереси.

Наведемо декілька визначень сутності поняття «економічна безпека підприємства». Так, Т. Гладченко визначає економічну безпеку підприємства як захищеність життєво важливих інтересів підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз, організація якої здійснюється адміністрацією й колективом підприємства шляхом реалізації системи заходів правового, економічного, організаційного, інженерно-технічного й соціально-психологічного характеру. При цьому, по-перше, стан захищеності має динамічний характер, по-друге, загроза, що виходить зсередини підприємства, не менш небезпечна, ніж ззовні, і, по-третє, система економічної безпеки підприємства повинна взаємодіяти на правовій основі з державною системою забезпечення економічної безпеки [1, с. 112].

Г. Козаченко та В. Пономарьов визначають економічну безпеку підприємства як гармонізацію в часі та просторі економічних інтересів підприємства з інтересами, пов'язаними з ним, суб'єктами зовнішнього середовища, що діють за межами підприємства [3, с. 4].

С. Ніколаюк, Д. Никифорчук економічну безпеку підприємства визначають як стан юридичних, виробничих відносин і організаційних зв'язків, матеріальних і інтелектуальних ресурсів, щодо яких гарантується стабільність функціонування, фінан-

сово-комерційний успіх, прогресивний науково-технічний і соціальний розвиток [5, с. 15].

І. Троць говорить, що економічна безпека фірми (підприємства, організації) – це такий стан корпоративних ресурсів (ресурсів капіталу, персоналу, інформації і технології, техніки та устаткування, прав) і підприємницьких можливостей, що гарантує найбільш ефективно їхнє використання для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного й соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (загрозам) [9].

Т. Соколенко розглядає економічну безпеку як стан, при якому стратегічний потенціал фірми знаходиться поблизу меж адаптивності, а загроза втрати економічної безпеки наростає тим дужче, чим ближчим є ступінь адаптивності стратегічного потенціалу до граничної зони [7].

На основі вищенаведених визначень можна зробити висновок, що під поняттям «економічна безпека підприємства» слід розуміти комплексну характеристику, тобто ступінь захисту від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх факторів усіх потенціалів підприємства, що дозволяють забезпечити стійку та ефективну діяльність. Сутність цього поняття містить сукупність інструментів, що забезпечують конкурентоздатність та ефективність підприємства, а також дозволяють підвищити рівень достатку персоналу підприємства.

До головних цілей формування економічної безпеки підприємства належать:

- забезпечення фінансової стійкості та незалежності;
- досягнення лідерства в технологіях;

- забезпечення високого конкурентного статусу;
- підвищення ефективності менеджменту;
- оптимізація використання потенціалу підприємства;
- мінімізація руйнівного впливу зовнішнього середовища;
- забезпечення функціонування підприємства в межах правового поля;
- захист власної комерційної таємниці [9].

Сьогодні головними проблемами підприємств у сфері економічної безпеки є: неконтрольована приватизація, банкрутство неефективних підприємств, які не витримують ринкової, зокрема й недобросовісної конкуренції, брак прозорості податкової системи. Крім того, потреба в ефективній кадровій політиці є першочерговою для функціонуючих підприємств [11, с. 235].

На нашу думку, під поняттям «забезпечення економічної безпеки підприємства» слід розуміти реалізацію всіх елементів економічної безпеки для уникнення ймовірних втрат та отримання найбільш оптимального рівня економічної безпеки як у певний момент, так і на майбутнє.

Умовами забезпечення економічної безпеки підприємства є легітимність усіх видів його діяльності, використання системного підходу до забезпечення економічної безпеки підприємства та відповідне ресурсне забезпечення. А систему забезпечення економічної безпеки підприємства можна розглядати як впорядковану сукупність взаємодіючих елементів, сумарну дію яких спрямовано на якісну реалізацію захисту інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз. При цьому для кожного підприємства зовнішні і внутрішні загрози є індивідуаль-

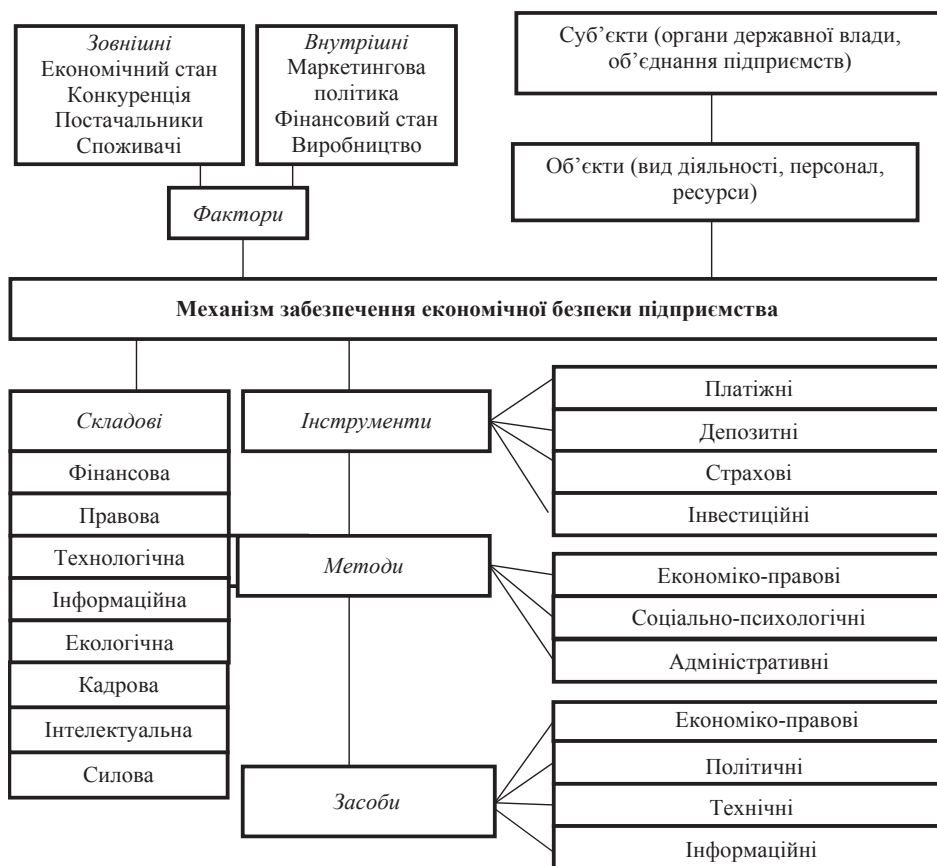

Рис. 1. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства

Джерело: власна розробка автора

ними, але з певними типовими рисами [4, с. 286].

Одним із найбільш значимих елементів системи безпеки підприємства є механізм її забезпечення, який є сукупністю законодавчих актів, правових норм, рушійних мотивів та стимулів, методів, заходів, сил та засобів за допомогою яких суб'єкт впливає на об'єкт для досягнення цілей безпеки та вирішення завдань [2, с. 28].

Схема механізму забезпечення економічної безпеки підприємства наведена на рис. 1.

З рис. 1. видно, що механізм забезпечення економічної безпеки підприємства має свої інструменти (платіжні, депозитні, страхові та інвестиційні), методи та засоби, а також складові (фінансова, правова, технологічна, інформаційна, екологічна, кадрова, інтелектуальна та силова).

Формування необхідного рівня економічної безпеки підприємства містить етапи:

1) формування ефективних факторів виробництва (нового устаткування, кваліфікованої робочої сили і т. д.);

2) виробництво продукції з урахуванням потреб ринку, підвищення її якості та дизайну;

3) вибір надійних постачальників сировини, матеріалів, енергоносіїв;

4) проведення приватизації;

5) надійний захист власних комерційних таємниць;

6) зміна в разі необхідності керівництва підприємства [10, с. 389].

Забезпечення економічної безпеки підприємства відбувається на двох рівнях:

1) оперативний рівень передбачає розв'язання повсякденних господарських проблем, які пов'язані зі встановленням оптимального рівня вживання ресурсів, якими розпоряджається підприємство;

2) стратегічний рівень передбачає прийняття максимально важливих рішень, які спрямовані на довгостроковий період.

Крім цього, для забезпечення економічної безпеки для підприємства важливо враховувати розміщення підприємства, природні ресурси, трудовий потенціал підприємства, освітньо-кваліфікаційний рівень працівників підприємства, рівень забезпечення населення тощо [11, с. 236].

Методами забезпечення економічної безпеки підприємства доцільно визначити:

– збирання та аналітичну обробку інформації щодо економічної ситуації на макросів складання прогнозів розвитку економічної ситуації на макрота мкрорівнях;

– визначення (прогнозування) можливих загроз різних рівнів для підприємства, які можуть вплинути на його діяльність;

– прийняття рішень щодо недопущення або мінімізації впливу виявлених загроз;

– організацію діяльності щодо попередження можливих загроз;

– завчасне відпрацювання моделей (алгоритмів) протидії негативному впливу загрози на діяльність підприємства;

– проведення практичного експерименту щодо перевірки ефективності відпрацьованих моделей (алгоритмів);

– виявлення, аналіз і оцінку реальних загроз економічній безпеці, що виникли;

– ухвалення рішень і організацію діяльності з реагування на загрози, що виникли;

– застосування відпрацьованих моделей на практиці;

– моніторинг та оцінку ефективності реалізації прийнятих рішень;

– внесення коректив у систему протидії загрозам;

– постійне вдосконалення системи забезпечення економічної безпеки підприємства [6, с. 180].

На нашу думку, основними напрямками забезпечення економічної безпеки підприємства є захист прав робітників на підприємстві, охорона матеріально-фінансових ресурсів підприємства, безпека у сфері інформатизації та інтелектуальної власності підприємства. Дотримання таких напрямів дасть змогу підприємству не лише забезпечити достатній рівень економічної безпеки, а й покращити своє ринкове становище, збільшити рівень прибутковості та конкурентоспроможності.

Висновки. Отже, економічна безпека підприємства є комплексною характеристикою, тобто відображає ступінь захисту від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх факторів усіх потенціалів підприємства, що дозволяє забезпечити стійку та ефективну діяльність. Завдяки достатньому рівню економічної безпеки підприємства можна сформувати сприятливі умови для ефективного функціонування підприємства, а також досягти основної мети за допомогою вчасного вираження і послаблення впливу будь-яких загроз. Перспективним напрямом подальших досліджень буде визначення факторів, які впливають на рівень економічної безпеки підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гладченко Т. Індикатори економічної безпеки підприємств // *Менеджер* – 2000. – № 12. – С. 111–113.
2. Іванюта Т. Економічна безпека підприємства: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Т. Іванюта, А. Заїчковський. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.
3. Козаченко Г. Економічна безпека підприємств: сутність і передумови формування / Г. Козаченко, В. Пономарьов // *Теорія та практика управління у трансформаційний період*: 36. наук. праць. – Донецьк: ІЕП НАН України, 2001. – Т. 3. – С. 3–7.
4. Малащенко В. Економічна безпека підприємства як чинник ефективного корпоративного управління / В. Малащенко // *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. – 2011. – № 3. – С. 283–291.
5. Ніколаюк С. Безпека суб'єктів підприємницької діяльності [Текст]: курс лекцій / С. Ніколаюк, Д. Никифорчук. – К.: КНТ, 2005. – 320 с.
6. Орлик О. Економічна безпека підприємства: властивості, стратегія та методи забезпечення / О. Орлик // *Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки*: [колективна монографія у 2 т.]. – Дніпропетровськ: «ФОП Дробязко С.І.», 2014. – Т. 2. – С. 176–182.
7. Соколенко Т. Економічна безпека підприємства в умовах транзитивної економіки / Т. Соколенко // *VII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Наука і життя: сучасні тенденції, інтеграція у світову наукову думку»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.intkonf.org/kand"ped"n"s okolenko"tm"ekonomichna"bezpeka"pidpriemstva"v"umovah"tran zitivnoyi"ekonomiki](http://www.intkonf.org/kand).
8. Третьяк В. Економічна безпека: сутність та умови формування / В. Третьяк, Т. Гордієнко // *Економіка та держава*. – 2010. – № 1. – С. 6–8.
9. Троць І. Забезпечення економічної безпеки на підприємстві з метою попередження банкрутства / І. Троць [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.science-community.org/system/files/Trots.pdf>.
10. Шваб Л. Економіка підприємства: підручник. / Л. Шваб. – К.: Каравела, 2011. – 416 с.
11. Юрович Л. Економічна безпека підприємства: сутність, чинники впливу, основні проблеми / Л. Юрович // *66-та студентська науково-технічна конференція. Секція «Економіка і менеджмент»: збірник тез доповідей / Національний університет «Львівська політехніка»*. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. – С. 234–237.